

Naar een defederalisering van justitie?

Peter Callens

Voorzitter van de Orde van Vlaamse balies

Hoorzitting Werkgroep Institutionele Zaken van het Vlaams Parlement – 11 oktober 2021

Inleiding: defederalisering en de OVB

- Wat doet de OVB?
 - OVB overkoepelt de 8 Vlaamse Ordes van advocaten (incl. de Nederlandstalige Orde in Brussel).
 - OVB neemt “*initiatieven en maatregelen die nuttig zijn voor (...) de behartiging van de belangen van de advocaat en van de rechtzoekende.*” (art. 495 Ger.W.)
- Welke rol speelt de OVB in het defederaliseringsdebat?
 - De OVB is geen politiek orgaan. Zij neemt geen standpunt in over de wenselijkheid of betaalbaarheid van defederalisering.
 - De OVB geeft wel advies over juridische haalbaarheid en wijst op belangrijke aandachtspunten binnen haar wettelijke bevoegdheid.

Is defederalisering van justitie mogelijk?

- Antwoord is eenvoudig: ja.
- Talrijke voorbeelden in buitenland: VS, Canada, VK, Zwitserland, Brazilië, Argentinië, Mexico, Australië; ook de EU
- Altijd correctiemechanismen, bijv. mogelijkheid voor federale overheid om uniformiteit op te leggen of federale rechtbanken op te richten, rechters te benoemen... Tendens van pluriformiteit naar uniformiteit.
- Belangrijk contextueel en historisch onderscheid: in België is federalisering centrifugaal (= vanuit een unitaire staat), in de meeste andere landen pre-existeerde de deelstaat (dynamiek van vereniging)

Defederalisering van justitie: wat en hoe?

- Waar leggen we de scheidingsgrens: perimeter van defederalisering?
 - Ook materieel recht (wetgevende macht): burgerlijk recht, strafrecht, faillissementsrecht, vennootschapsrecht, internationaal privaatrecht?
 - Moet er dan een ‘interdeelstatelijk’ privaatrecht komen (soort IPR)?
 - Of slaat de splitsing op de gerechtelijke instellingen (rechterlijke macht)? Maar dan ook (minstens delen van) gerechtelijk recht en strafprocesrecht.
- Hoe trekken we de scheidingsgrens: regionaal of communautair?
 - Langs gewestelijke weg? Dus een aparte Brusselse justitie? En wat met het Duitstalige landsdeel (valt dat ook voor justitie onder het Waals gewest)?
 - Of langs communautaire lijnen? Maar als ook materieel recht gesplitst wordt, welk burgerlijk recht, strafrecht enz. is dan van toepassing op de Brusselaars c.q. Brussels grondgebied? En krijgt de Duitstalige gemeenschap een afzonderlijk stelsel?

Defederalisering van hoven en rechtbanken I

- Dubbele laag rechtbanken (federale naast deelstatelijke rechtbanken) naar Amerikaans model? moeilijk hanteerbaar in België.
- Tot op welk niveau splitsen: hof van beroep of ook Hof van Cassatie?
- Bij splitsing Hof van Cassatie: is er dan nog eenheid van rechtspraak?
- Wederzijdse erkenning en uitvoerbaarheid van gerechtelijke uitspraken voorzien!
- Verwijzing naar bevoegde rechter in andere regio, zonder nood voor nieuwe dagvaarding, moet mogelijk blijven.

Defederalisering van hoven en rechtbanken II

- Te splitsen: benoeming, statuut, vergoeding enz. van magistraten en personeel; organisatorische aspecten; tucht
- Splitsing van de Hoge Raad voor de Justitie?
- Splitsing van de juridische tweedelijnsbijstand (eerste lijn is al gesplitst)
- Splitsing van de regels inzake alternatieve geschillenbeslechting?
 - Bemiddeling
 - Arbitrage
 - Collaboratieve onderhandeling

Defederalisering van hoven en rechtbanken III: bijzondere moeilijkheden

- Wat met wet op gebruik der talen in gerechtszaken? En quid voor de taalfaciliteiten die verzoek tot taalwijziging regelen?
- Zijn de gedefederaliseerde rechtbanken ook bevoegd voor bijv.:
 - (aansprakelijkheids)vorderingen tegen de federale overheid?
 - fiscale geschillen tegen de federale overheid?
 - berechting van federale ministers?
- Overgangsrecht voor lopende zaken?

Defederalisering van hoven en rechtbanken IV: complexe realiteit in Brussel

- Huidig NL-talig arrondissement omvat ook Halle-Vilvoorde. Territoriaal splitsen?
- Zo ja, komt er een nieuwe, afzonderlijke rechtbank voor Halle-Vilvoorde? Of wordt Leuven bevoegd voor Vlaams-Brabant? Verdere splitsing parket Brussel?
- Wat met het hof van beroep in Brussel? Blijft het bevoegd voor Halle-Vilvoorde, Leuven en Waals Brabant? Of enkel nog voor Brussel, en wat dan met beroepen vanuit Vlaams Brabant?
- Tweetalige vredegerichten: blijven zij bestaan? Via samenwerkingsakkoord tussen deelstaten?

Bijzonder probleem van het Marktenhof

- Wat te doen, bij splitsing van het hof van beroep te Brussel, met het Marktenhof, dat er deel van uitmaakt? Wordt Marktenhof separaat georganiseerd als federaal rechtscollege?

Toelichting: Marktenhof is bevoegd voor o.m. beroep tegen beslissingen van bijzondere, recht sprekende federale entiteiten, zoals Gegevensbeschermingsautoriteit, FSMA, BIPT, Belgische Mededingingsautoriteit, CREG, toezichtorgaan van de spoorweginfrastructuur, Nationale Bank, enz.

Defederaliseren in het publiekrecht?

- Behoud van het federale Grondwettelijk Hof
 - wellicht wel
 - maar ook nog grondwettelijke hoven op niveau van deelstaten?
- Wat met het bestuursrecht?
 - behoud van de Raad van State (afdeling administratie)?
 - al dan niet aangevuld met deelstatelijke Raden van State voor het deelstatelijk bestuursrechtelijk contentieux?
 - eenheid van rechtspraak?

Strafrecht: bijzondere vraagstukken

- Valt openbaar ministerie voortaan onder gezag van de deelstatelijke minister van Justitie? En dus verhuist het positief injunctierecht naar het deelstatelijke niveau?
- Wie zal koninklijk genaderecht uitoefenen?
- Welk niveau bepaalt de onschendbaarheden (Koning, ministers, parlementsleden, andere immuniteiten)?
- Splitsing van volledige strafuitvoering, gevangeniswezen, interneringen?

Juridische beroepen

- Splitsing van regulering van notarissen, gerechtsdeurwaarders en advocaten?
- Specifiek inzake de advocatuur:
 - Voorwaarden om titel van advocaat te dragen (diploma, nationaliteit, eedaflegging...)?
 - Pleitmonopolie voor alle gerechten van het land te behouden (art. 440 Ger.W.)
 - Vrije vestiging in het hele land (door splitsing kunnen Belgische advocaten niet ineens slechter af zijn dan EU-advocaten)
 - Quid met de (unitaire) balie bij het Hof van Cassatie (art. 478 e.v.)?

Mogelijke opportuniteiten?

- Uittekenen van een hedendaags justitieel landschap dat op nieuwe leest geschoeid kan zijn
- Eenheidsrechtbank (fusie 1ste aanleg, ondernemingsrechtbank en arbeidsrechtbank)?
- Invoering van '*contempt of court*'?
- ...

Mogelijke nadelen?

- Forum shopping? Maar concurrentie tussen rechtbanken kan ook voordelen bieden.
- Verschraling van de rechtspraak doordat het territorium kleiner wordt?
 - Meest voelbaar ingeval van splitsing van het Hof van Cassatie?
 - Nood voor integrale databank van rechtspraak

Kosten

- Eenmalige kost van splitsing in kaart te brengen
- Begroting van kost (of besparing) van splitsing op termijn
 - Gevaar voor schaaldisconomieën omdat bepaalde infrastructuur en/of personeel aanwezig moet zijn op alle niveaus?

In kort bestek

- Defederaliseren van justitie is mogelijk maar hachelijk: complexe materie.
- Splitsing van justitie in een centrifugale context kent weinig of geen precedënten, wat de oefening bemoeilijkt.
- Splitsing van de gerechtelijke instellingen zal allicht centraal staan bij de analyse. Moeilijke keuzes nodig voor Brussel.
- Probleem van eenheid van rechtspraak: Hof van Cassatie of andere werkwijze voor eenvormige uitlegging van federale wet.
- Splitsing van materieel recht kan ook, maar is helse klus. Veronderstelt een intern IPR.
- Kosten bij aanvang en kosten nadien (schaal(dis)economieën)?

/OVVB

ORDE VAN
VLAAMSE
BALIES

Dank voor uw aandacht!

Graag ter beschikking voor vragen